

ALTAY TÜRKÇESİNDE HASTALIK İLE İLGİLİ SÖZCÜKLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Abdullah ELCAN

Dr. Öğr. Üyesi, Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, abdullahelcan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5635-9448

Elcan, Abdullah. "Altay Türkçesinde Hastalık İle İlgili Sözcükler Üzerine Bir İnceleme". idil, 107 (2023 Temmuz): s. 885–898. doi: 10.7816/idil-12-107-02

ÖZ

Söz varlığı çalışmaları içinde bir kavramı merkeze alarak o kavram etrafında oluşan söz varlığı unsurlarını inceleyen tematik söz varlığı çalışmaları, bir dilin kendi iç dinamiklerinden hareketle üretim kabiliyetini göstermesinin yanı sıra o dilin etkileşimde olduğu dilleri ve bu etkileşimin sonuçlarını göstermesi bakımından da önemlidir. Altay Türkçesinin temel söz varlığını Türkçe kelimeler oluşturmaktadır. Bunun yanında Altay Türklerinin önce Moğol sonra da Rus hâkimiyetinde uzun süre yaşamalarına bağlı olarak Moğolca ve Rusça kelimeler Altay Türkçesinin söz varlığına dâhil olmuştur. Altay Türkçesi üzerine yapılacak tematik söz varlığı çalışmaları hem Türkçe kökenli kelimelerin Altay Türkçesindeki sıklığını hem de Altay Türkçesi-Moğolca, Altay Türkçesi-Rusça dil ilişkilerinin derinliğini ve boyutunu göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Tematik söz varlığı çalışmaları arasında hastalık kavramı etrafında oluşan söz varlığı incelemeleri de önemli bir yer tutmaktadır. Altay Türkçesi söz varlığı içinde hasta ve hastalık kavramı ile ilgili geniş bir sözcük kadrosu bulunmaktadır. Bu çalışmada, Altay Türkçesinde hastalık kavramı çevresinde oluşan sözcükler ele alınmaktadır. Bu sözcükler, bedensel hastalıklar ve akıl ve ruh sağlığı hastalıkları olmak üzere iki ana başlık; bedensel hastalıklar da kendi içinde on yedi alt başlık altında isim ve fiil olmak üzere tasnif edilmiş; köken ve yapı bakımından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Altay Türkçesi, tematik söz varlığı çalışmaları, hastalık ile ilgili sözcükler

Makale Bilgisi:

Geliş: 19 Mayıs 2023

Düzeltilme: 22 Haziran 2023

Kabul: 1 Temmuz 2023

Giriş

Tematik söz varlığı çalışmaları bir dilin kendi iç dinamiklerinden hareketle türetim kabiliyetini göstermesinin yanı sıra o dilin etkileşimde olduğu dilleri ve bu etkileşimin sonuçlarını göstermesi bakımından da önemlidir. Aksan, kavram ya da kavram alanı sözlükleri olarak adlandırdığı bu çalışmaları şu şekilde değerlendirmektedir: “Kimi dillerin adbilimsel (onomasiologique) sözlükler dedikleri bu yapıtlarda temel alınan bir dilin ya da karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin sözcüklerinin kavram alanlarına göre sıralanmasıdır. Bu kavram ya da kavram alanı sözlükleri ya bir dilin iç yapısının, anlatım yollarının, inceliklerinin belirlenmesi, gerçeği yansıtmadaki ayrıcalıklarının ortaya konması amacıyla hazırlanır ve dil-düşünce ilişkisinin araştırılmasında, kimi dilbilim konularının aydınlatılmasında yararlı olur ya da dil akrabalıklarının geniş anlamdaki adbilim sorunlarının araştırılması ve aydınlatılmasına yardımcı olacak biçimde düzenlenir.” (Aksan, 2007: 77). Altay Türkçesinin temel söz varlığını Türkçe kelimeler oluşturmaktadır. Bunun yanında Altay Türklerinin önce Moğol sonra da Rus hâkimiyetinde uzun süre yaşamalarına bağlı olarak Moğolca ve Rusça kelimeler Altay Türkçesinin söz varlığına dâhil olmuştur. Altay Türkçesi üzerine yapılacak tematik söz varlığı çalışmaları hem Türkçe kökenli kelimelerin Altay Türkçesindeki sıklığını hem de Altay Türkçesi-Moğolca, Altay Türkçesi-Rusça dil ilişkilerinin derinliğini ve boyutunu göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Tematik söz varlığı çalışmaları arasında hastalık kavramı etrafında oluşan söz varlığı incelemeleri de önemli bir yer tutmaktadır. Efe (2020: 1787), hastalıkla ilgili sözcük ve kavramların bir toplumun sağlık seviyesini önemli ölçüde yansıtan ifadeler olduğunu, bunların toplumdaki farklılıklar gösterdiğini, bu farklılıkların temelinde toplumsal etkenlerin yattığını, bu etkenlerin sağlık ve hastalığın algılanışı, bunlara karşı gösterilen tepkiler ve tedavi yöntemleri, kullanılan ilaçlar, bireylerin ve toplumun hayat tarzı gibi belirleyici etkenler olduğunu ifade etmektedir. Altay Türkçesi söz varlığı içinde hasta ve hastalık kavramı ile ilgili geniş bir sözcük kadrosu bulunmaktadır. Bu sözcüklerin incelenmesi Altay Türklerinin hasta ve hastalığı algılama biçimini, bu konudaki geleneksel dünya görüşünü ortaya koyması bakımından bazı sonuçlara ulaşılmasını sağlayabilir.

Bu çalışmada, Altay Türkçesinde hastalık kavramı çevresinde oluşan sözcükler ele alınmaktadır. Çalışmaya hasta ve hastalık kavramı ile doğrudan ilgili olan sözcükler dâhil edilmiş; tedavi, tedavi yapılan yerler, tedavi yapan kişiler ve tedavide kullanılan araç-gereçler ile ilgili sözcükler çalışmanın dışında bırakılmıştır. Çalışmaya esas teşkil eden kelimeler, N. A. Baskakov ve T. M. Toşçakova tarafından hazırlanan ve 1947’de Moskova’da basılan *Oyrotsko-Russkiy Slovar*’ın Emine Gürsoy-Naskali ve Muvaffak Duranlı tarafından bazı eklemelerle Türkiye Türkçesine aktarılmış şekli olan *Altayca-Türkçe Sözlük* ile Altay Araştırmaları Enstitüsü tarafından 2018 yılında yayımlanan *Altaysko-Russkiy Slovar*’ın taranmasıyla elde edilmiştir. Bu sözcükler, bedensel hastalıklar ve akıl ve ruh sağlığı hastalıkları olmak üzere iki ana başlık; bedensel hastalıklar da kendi içinde on yedi alt başlık altında isim ve fiil olmak üzere tasnif edilmiş; köken ve yapı bakımından incelenmiştir. Kökeni tespit edilemeyen sözcüklerin sadece sözlük anlamı verilmiştir.

1. Bedensel Hastalıklar

1.1. Genel Olarak Hasta ve Hastalık İfade Eden Sözcükler

1.1.1. İsimler

cadın² T. “ciddi hastalık, şiddetli hastalık” (ARS, 169). < *cat-in* → AT. *cat*- “yatmak; yerleşmek; bulunmak; yaşamak, barınmak” (ATS, 59) > ET. *yat*- “yatmak, uzanmak” (EDPT, 884) → AT. *cadın* “yaşam biçimi; hayat; yatım; yatak; hayvan yatağı; döl yatağı, rahim; plasenta, ciddi hastalık, şiddetli hastalık” (ATS, 169).

cañ⁴ Moğ. “şiddetli, uzun süreli hastalık; salgın” (ARS, 185). AT. *cañ* “gelenek; din, inanç; düzen, tertibat; iktidar; hukuk, kanun; alışkanlık, âdet, görenek; huy, mizaç, karakter; şiddetli, uzun süreli hastalık; salgın” > Moğ. *cang* “yaradılış, tabiat, karakter, doğa; huy, yapı, çizgi, mizaç; gelenek, alışkanlık” (MTS 2, 1598).

cobol² Moğ. “şiddetli, kalıcı hastalık” (ARS, 205). AT. *cobol* “yük, külfet; şiddetli, kalıcı hastalık” > Moğ. *cobal* “acı, üzüntü, işkence, eziyet” (MTS 2, 1645).

cobolto Moğ. “hastalık” (ARS, 205) > Moğ. *cobalta* “acı, keder, üzüntü; dalgınlık” (MTS 2, 1646).

cüdek Moğ. “zayıf, sağlıksız” (ATS, 70) > Moğ. *cüdek* ~ *cüdegüü* “tükenmiş, yorgun, bitkin, yıpranmış; üzüntü ya da ihtiyaç içinde olan; buhranlı, kritik” (MTS 2, 1671).

ençi ooru Moğ.+T. “kalıtsal hastalık” (ATS, 90). < *ençi* + *ooru*: sıfat tamlaması. → AT. *ençi* “miras; varis” (ARS, 919) > Moğ. *ingci* [=inci] “drahoma, mehir, çeyiz; çeyiz olarak verilen köle” (MTS 1, 657).

ençilü ooru Moğ.+T. “kalıtsal hastalık” (ARS, 919). < *ençi+lü* + *ooru*: sıfat tamlaması.

epidemiya Rus. “epidemi, salgın” (ARS, 921) > Rus. *epidemiya* “epidemi, salgın” (RTS, 1016).

karan ooru T. “önemsiz hastalık” (ARS, 286). < *karan* + *ooru*: sıfat tamlaması → *karan* “göze çarpmayan; fark edilmeden, sessizce; boşuna; gizlice” (ARS, 286).

kezim¹ ~ kezim ooru T. “salgın hastalık” (ATS, 125). < *kes-im* → AT. *kes-* “kesmek, oymak” (ATS, 124) > ET. *kes-* “kesmek” (EDPT, 748). *kezim* “salgın hastalık; parça” (ATS, 125).

kezimdü T. “bulaşıcı hastalığa yakalanmış olan” (ATS, 125). < *kez-im+dü*. bkz. *kezim*.

kezim-tımu T. “rahatsızlık, şiddetli hastalık” (ARS, 306). < *kezim-tımu*: ikileme → bkz. *kezim* → AT. *tımu* “hastalık” > ET. *tıma:ğu* “soğuk algınlığı” (EDPT, 505).

kırgın² ooru T. “salgın hastalık” (ARS, 443). < *kır+gın* + *ooru*: sıfat tamlaması → AT. *kır-* “kazımak; kesmek, yok etmek” (ATS, 127) > ET. *kır-* “aslen kazımak, soymak (saç) ve benzeri; daha sonra kırmak, parçalamak, yok etmek” (EDPT, 643). → AT. *kırgın* “kesme, yok etme” (ATS, 127).

kunurak Moğ.+T. “hastalıklı, zayıf, bir deri bir kemik; cılız, kurumuş, buruşuk, büzülmüş” (ARS, 399). < *kunura-k* → *kunura-* “kurumak, solmak; zayıf düşmek, hastalanmak; tükenmek; solmak, kaybolmak; yozlaşmak; önemini kaybetmek” (ARS, 399) > Moğ. *hunira-* “büzüşmek, kırışmak, buruşmak, büzülmek, katlanmak” (MTS 2, 1522).

kuurmaktu ooru T. “sinsi hastalık” (ARS, 410). < *kuurmak+tu* + *ooru*: sıfat tamlaması → *kuurmak* “yalan, hile; sinsi, kurnaz” (ATS, 145).

oorış T. “ağrı (ARS, 507). < *oorı-ş* → *oorı-* “hastalanmak; ağrımak” (ARS, 506).

oorı ~ ooru T. “hastalık; ağrı; hasta” (ARS, 506; ATS, 163) > > ET. *ağrığ* “ağrı, acı dolayısıyla ağrı veren hastalık” (EDPT, 90).

ooru-cobol T.+Moğ. “hastalık” (ARS, 506). < *ooru* + *cobol*: ikileme → bkz. *ooru* ve *cobol*.

oorulu T. “hasta, hastalıklı” (ATS, 163). < *ooru+lu* → bkz. *ooru*.

ooruñkay ~ ooriñkay T. “hastalıklı, hastalığa yatkın” (ARS, 506; ATS, 163). < *ooru-ñkay ~ oori-ñkay* → bkz. *ooru-* ~ *oorı-*.

öñzüre “ağrı, sızlayan ağrı; hasta, ağrılı” (ARS, 527).

öñzürek “hastalıklı, ağrılı; ağrıyan yer, yara” (ARS, 527).

öykök T. “ağrı, bıçak gibi saplanan ağrı; hasta, hastalıklı” (ARS, 518). < *öykö-k* → bkz. *öykö-*.

öyköktü T. “hasta, hastalıklı” (ARS, 518). < *öykö-k+tü* → bkz. *öykök*.

öykü T. “ağrı, bıçak gibi saplanan ağrı” (ARS, 518). < *öykö-g* > *öykü-Ø* > *öykü* bkz. *öykö-*.

patsient Rus. “hasta” (ARS, 542) > Rus. *patsient* “hasta; müşteri” (RTS, 593).

salga “hastalık” (ARS, 564).

sırım¹ ~ sırım ooru “kronik hastalık” (ARS, 633).

tımu ~ tımuu T. “hastalık” (ATS, 207) > ET. *tıma:ğu* “soğuk algınlığı” (EDPT, 505).

tımulu T. “hasta, sağlıksız” (ATS, 207). < *tımu+lu* → bkz. *tımu*.

1.1.2. Fiiller

açı¹ T. “hastalanmak, ağrımak, acılamak, sızlamak” (ARS, 93) > ET. *açı-* “acı olmak; ekşi olmak; acı vermek; acı hissetmek; başkası için acı duymak; merhamet duymak” (EDPT, 20-21).

açıt- T. “hasta etmek, ağrıtmak, acıtmak, sızlatmak” (ARS, 95) > ET. *açıt-* “acı veya ekşi hale getirmek; birine acı veya keder vermek” (EDPT, 21).

cobo- Moğ. “hastalanmak; bitkin hale gelmek” (ATS, 67) > Moğ. *coba-* “acılamak, acı çekmek, üzülme, tasalanmak, kederlenmek; işkence görmek, eziyet çekmek; sıkıntı içinde olmak” (MTS 2, 1645).

cobolgo tuttur- Moğ.+T. “hastalığa yakalanmak” (ATS, 218). < *cobol+ga* + *tut-tur-*: birleşik fiil → bkz. *cobol*.

cobolto- Moğ. T. “hastalanmak; emek harcamak, çalışmak” (ATS, 67). < *cobol+to-* → bkz. *cobol*.

cüde- Moğ. “zayıflamak, fakirleşmek; salgın hastalıktan ölmek” (ATS, 70) > Moğ. *cüde-* “tükenmek, sorumluluk ya da işten dolayı yorgun, bitkin ve tükenmiş olmak; zorluktan, tasadan acı çekmek; bir şeyi yapmakta zorluk çekmek” (MTS 2, 1671).

çagı çık- T. “halsiz düşmek; hastalanmak” (ARS, 784). < *çak+ı* + *çık-*: birleşik fiil → AT. *çak* “zaman; güç; savaş” > ET. *ça:ğ / çak* “zaman, zamanda bir nokta, zaman dilimi” (EDPT, 403) → AT. *çık-* “çıkarmak, ilerlemek; çıkmak; (ses için) çıkmak, duyulmak” (AT. 78) > ET. *çık-* “çıkarmak, dışarı çıkmak” (EDPT, 405).

kunura- Moğ. “solmak, zayıf düşmek, hastalanmak” (ARS, 399) > Moğ. *hunira-* “büzüşmek, kırışmak, buruşmak, büzülmek, katlanmak” (MTS 2, 1522).

oorı¹ ~ ooru- T. “hasta olmak; hastalanmak; endişelenmek” (ARS, 506) > ET. *ağrı:- ~ ağru:-* “ağır olmak, ağırlaşmak ama genellikle acı ve ağrı verici olmak” (EDPT, 91).

oorı² ~ ooru- T. “hastalanmak, ağrımak” (ARS, 506) > ET. *ağrı:- ~ ağru:-* “ağır olmak, ağırlaşmak ama genellikle acı ve ağrı verici olmak” (EDPT, 91).

oorı-ş- T. “birlikte hastalanmak” (ARS, 506). < *oorı-ş-* → bkz. *oorı-*.

*oorit*¹ T. “hasta etmek” (ARS, 506). < *oori-t* → bkz. *oori*¹.

*oorit*² T. “incitmek, ağrıtmak” (ARS, 506). < *oori-t* → bkz. *oori*².

ooru tabar- T. “hastalanmak” (ARS, 636). < *ooru + tabar*:- birleşik fiil → *tabar*- “vurmak, çarpmak, isabet etmek; çarpışmak, karşılaşmak; saldırmak, olumsuz bir etkiye sahip olmak; baskın yapmak; uğramak” (ARS, 636).

ooruga aldir- T. “hastalanmak” (ARS, 59). < *ooru+ga +al-dir*:- birleşik fiil.

ooruga bastik- T. “hastalıktan bitkin düşmek” (ARS, 105). < *ooru+ga + bastik*:- birleşik fiil. > ET. *ig ağırlığa bastik*- “hastalığa yenik düşmek” (EDPT, 372).

öñzüre- “ağrımak, sızlamak; ağrı hissetmek” (ARS, 527).

öñzüret- “ağrıtmak, sızlatmak, incitmek” (ARS, 527).

öñzüreti- “ağrımak, sızlamak” (ARS, 527).

öykö- T. “batmak, saplanmak, bıçak saplanır gibi ağrımak” (ARS, 517) > ET. *öyük*- “(ayak kuma) gömülme; (taştan) incinmek” (DLT, 794).

öykötir- T. “batırmak, saplamak, bıçak saplanır gibi ağrıtmak” (ARS, 518). < *öykö-tir* → bkz. *öykö*-.
sısta- T. “hasta etmek, kırmak; hasta olmak, ağrımak, sızlamak” (ATS, 182; ARS, 634). < *sıs+ta*- →

sıs “kırık, kemiklerdeki ağrı” → AT. *sısta*- > ET. *sızla*- “ağrımak, keskin bir acı hissetmek” (EPDT, 863).

sıstaş- T. “sızlanmak, incinmek” (ARS, 634). < *sısta-ş*- → bkz. *sısta*-.
sıstat- T. “güçlü ağrıya neden olmak; ağrıtmak, sızlatmak” (ATS, 182; ARS, 634). < *sısta-t*- → bkz.

sısta-.
sookko aldir- T. “üşütmek” (ARS, 59). < *sook+ko +al-dir*:- birleşik fiil → AT. *sook* > ET. *soğık* “soğuk” (EDPT, 808).

tmula- T. “hasta olmak” (ATS, 207). < *tmu+la*- → bkz. *tmu*-.
tmuri- T. “hastalanmak” (ARS, 727). < *tmu+r-t*- → bkz. *tmu*-.
üdüre- Moğ. “ilerlemek, kötüleşmek (sağlık, hastalık hakkında)” (ARS, 755) > Moğ. *üdere*- “yeniden hastalanmak; yorulmak, yorgun düşmek, çok yorgun olmak” (MTS 2, 1536).

1.2. Engelli Olma Durumunu İfade Eden Sözcükler

1.2.1. İsimler

aksak T. “aksak, topal” (ATS, 23). < *aksa-k* → AT. *aksa*- “aksamak, topallamak” > ET. *axsa*:- “aksamak, topallamak” (EDPT, 95).

alçak but T. “topal, aksak” (ATS, 24). < *alçak + but*: sıfat tamlaması → AT. *alçak* “eğri, eğik, eğilmiş; uysal, alçakgönüllü” (ARS, 64) > ET. *alçak* “nazik, yumuşak, alçakgönüllü” (EDPT, 129) → AT. *but* “ayak, bacak” > ET. *bu:t* “uyuluk; bacak” (EDPT, 297).

çokol “kekeme” (ATS, 81).

kelekey Moğ. “kekeme” (ATS, 122) > Moğ. *kelekey* “dilsiz; kekeleyen, dili tutuk, kekeme” (MTS 1, 714).

keltegey Moğ. “sakat” (ATS, 122) > Moğ. *keltegey* “sapmış, eğri, yamuk, eğrilmiş, bükük; zıt, muhalif, yanlış; haksız, adaletsiz, taraflı, eğilimli, meyilli, ön yargılı” (MTS 1, 717).

kemjik Far.+T. “(fiziksel olarak) hasarlı, kusurlu” (ARS, 310). < *kem+ji-k* → AT. *kem* “bozma, bozulma” > Far. *kem* “az, küçük; eksik, kusurlu, sakat, eksik, azalmış, kıt, daha az (bu nedenle sıklıkla olumsuz bir anlam verir); daha kötü; fakir, sefil; temel; terk; eksiklik, yokluk; mükemmel, değerli, şanlı, onurlu; bel, yan” (PED, 1046) → Moğ. *gem* “eksiklik; hastalık, illet, rahatsızlık, maraz; hata, yanlış; zarar, zıyan; suç, günah, ayıp, kusur” (MTS 1, 599) → ET. *kem* “hastalık” (EDPT, 720).

*kemcü*² Far.+T. “sakatlanmış, zarar görmüş” *kemcü but* “sakatlanmış ayak” (ATS, 122). < *kem+ci-k* > *kemci* > *kemcü*-.
kenek Moğ.+T. “sakat, güçsüz” (ATS, 123). < *kene-k* → AT. *kene*- “sakatlanmak, sakat olmak, çolak olmak” > Moğ. *gemne*- “bir hastalıkla yaralanmış olmak, hastalık, yara, sakatlık veya kusuru çıkmak; suçlamak, itham etmek” (MTS 1, 599).

takpiş Moğ.+T. “kekeme” (ATS, 197). Kelime, AT. *taki*- “tekrarlamak” (ATS, 196) > Moğ. *daki*- “tekrar etmek, yinelemek, tekrarlamak, yeniden yapmak” (MTS 1, 355) fiiliyle ilgili olabilir.

taltak Moğ.+T. “aksak” (ATS, 198). < *talta(y)-k* → AT. *taltay*- “aksamak” (ATS, 198) > Moğ. *taytalca*- “kambur ve çarpık bacaklı yürümek, ayaklar içe dönük olarak yürümek” (MTS 2, 1189).

taytak Moğ.+T. “eğri bacaklı adam, paytak” (ATS, 202). → AT. *taltay*- “aksamak” (ATS, 198) > Moğ. *taytalca*- “kambur ve çarpık bacaklı yürümek, ayaklar içe dönük olarak yürümek” (MTS 2, 1189).

tili çok T. “dilsiz” (ATS, 208). < *til+i + çok* “dili yok”.

tukturılçak ~ *tutkurulçak* “kekeme” (ARS, 706; ATS, 218). < *tukturıl-çak* → *tukturıl*- “kekeleyem” (ATS, 217).

tukturuluş “kekemelik” (ARS, 706). < *tukturıl-ış* → *tukturıl-* “kekelemek” (ATS, 217).

tutak Moğ.+T. “(konuşmada) kekemelik” (ATS, 218). < *tuta-k* → AT. *tuta-* > Moğ. *duta-* “kıtlaşmak, yetersiz, eksik, az ve kıt olmak; eksikliğinden acı çekmek, kıtlığı duymak” (MTS 1, 440).

tutaktu Moğ.+T. “engelli” (ATS, s. 218) < *tuta-k+tu* → AT. *tuta-* “(konuşmada) kekelemek” (ATS, 218) > Moğ. *duta-* “kıtlaşmak, yetersiz, eksik, az ve kıt olmak; eksiklinden acı çekmek, kıtlığı duymak” (MTS 1, 440).

1.2.2. Fiiller

aksa- T. “aksamak, topallamak” (ATS, 23) > ET. *axsa-* “aksamak, topallamak” (EDPT, 95).

aksañ- T. “topallamaya başlamak” (ATS, 23). < *aksa-ñ-* → bkz. *aksa-*.

çokoldo- “kekelemek” (ATS, 81). < *çokol+do-* → bkz. *çokol*.

kelegeyle- Moğ. T. “kekelemek” (ATS, 122). < *kelegey+le-* → bkz. *kelegey*.

kene- Moğ. “sakatlanmak, sakat olmak, çolak olmak” (ATS, 123) > Moğ. *gemne-* “bir hastalıkla yaralanmış olmak, hastalık, yara, sakatlık veya kusuru çıkmak; suçlamak, itham etmek” (MTS 1, 599).

tal- T. “dilsiz olmak” (ATS, 197) → AT. *tal-* “bayılmak (yorulmak); bağımlık nöbeti geçirmek; dilsiz olmak” (ATS, 197) > ET. *tal-* “gücünü kaybetmek; bilincini kaybetmek, bayılmak” (EDPT, 490).

taltay- Moğ. “aksamak” (ATS, 198) > Moğ. *taytalca-* “kambur ve çarpık bacaklı yürümek, ayaklar içe dönük olarak yürümek” (MTS 2, 1189).

tili tudul- T. “kekemelik” (ATS, 216). < *til+i + tut-ul-*: birleşik fiil.

tukturıl- “kekelemek” (ATS, 217).

tuta- Moğ. “(konuşmada) kekelemek” (ATS, 218) > Moğ. *duta-* “kıtlaşmak, yetersiz, eksik, az ve kıt olmak; eksikliğinden acı çekmek, kıtlığı duymak” (MTS 1, 440).

1.3. İskelet, Omurga, Kemik, Eklem ve Kas Hastalıkları İle İlgili Sözcükler

1.3.1. İsimler

bertik T. “çıkık” (ATS, 41). < *bert-ik* → AT. *bertin-* “çıkık, (ayak için) kemiğin yerinden çıkması” > ET. *bert-* yaralamak, incitmek” (EDPT, 358).

bökçök Moğ.+T. “kambur, sırtı hafifçe kambur olan” (ATS, 46). < *bökçö(y)-k* → AT. *bökçöy-* “sırtını hafifçe kamburlaştırmak” (ATS, 46) > Moğ. *bögçüyi-* [*bögçey-*] “çekmek, büzülmek; öne eğilmek, bükülmek” (MTS 1, 198).

çarbayak “raşitizm” (ARS, 795).

distrofiya Rus. “distrofi, doku ve organların düzensizliği, yetersiz beslenmesi” (ARS, 162) > Rus. *distrofiya* “distrofi, vücuttan düşme” (RTS, 185).

eñze “kambur” (ATS, 91).

ilbirt “gut hastalığı” (ATS, 101).

kobik “eklem hastalığı” (ARS, 333).

korçok Moğ.+T. “kambur; vücuttaki ur” (ATS, 135). < *korço(y)-k* → AT. *korçoy-* “kambur olmak” (ATS, 135) > Moğ. *horçay-* “kırışmak, buruşmak, eğrilmek, çarpılmak, çekmek” (MTS 2, 1489).

korçoñ Moğ.+T. “kambur, eğri” (ATS, 135). < *korço(y)-ñ* → bkz. *korçok*.

kuralçak ~ kurulçak “kramp” (ATS, 143; ARS, 404).

örkös T. “kambur, hörgüç” (ATS, 168). AT. *örkös* > ET. *örgüç* “yükselen veya çıkıntı yapan şey, genellikle deve hörgücü” (EDPT, 223).

revmatizm Rus. “romatizma” (ARS, 553) > Rus. *revmatizm* “romatizma” (RTS, 786).

sarsu T. “serum; romatizma.” (ATS, s. 178) ~ *sarsu*² “eklem hastalığı, romatizma” (ARS, 573). < *sarı* + *suu* > *sarsu*.

sarsu-sap “eklem hastalığı, romatizma” (ARS, 573).

sınık T. “kemik kırığı” (ATS, 182). < *sı-n-ık* → AT. *sin-* “kırılmak, bozulmak, parçalanmak” > ET. *sin-* “kırmak, kırılmak” (EDPT, 833).

sıs T. “kırık, kemiklerdeki ağrı” (ATS, 182) > ET. *sız* ve *sızla-* “ağrılamak, keskin bir acı hissetmek” (EPDT, 863).

sıstaş T. “ağrı, kemiklerdeki ağrı” (ARS, 634). < *sıs+ta-ş* → ET. *sız* ve *sızla-* “ağrılamak, keskin bir acı hissetmek” (EPDT, 863).

1.3.2. Fiiller

bertin- T. “çıkık, (ayak için) kemiğin yerinden çıkması” (ATS, 41) > ET. *bertin-* “yaralanmak, incinmek” (EDPT, 359).

bökçöy- Moğ. “sırtını hafifçe kamburlaştırmak” (ATS, 46) > Moğ. *bögçüyi-* [*bögçey-*] “çekmek, büzülmek; öne eğilmek, bükülmek” (MTS 1, 198).

çupçu- “(çıkık için) çıkık” (ATS, 84).

korçoñdo- Moğ. +T. “kamburlaşmak” (ATS, 135). < *korço(y)-ñ+do-* → bkz. *korçoñ*.

korçoñdot- Moğ. +T. “kamburlaştırılmak” (ATS, 135). < *korço(y)-ñ+do-t-* → bkz. *korçoñ*.

korçoy- Moğ. “kambur olmak” (ATS, 135) > Moğ. *horçay-* “kırışmak, buruşmak, eğrilmek, çarpılmak, çekmek” (MTS 2, 1489).

ürel- Moğ. +T. “bozmak; (kemik için) kırılmak” (ATS, 230). < *üre-l-* → AT. *üre-* “bozmak, sakatlamak; harcamak” (ATS, 230) > Moğ. *ürege*² “bozmak, yıkmak, incitmek, zarar vermek” (MTS 2, 1562).

1.4. Ağız ve Diş Hastalıkları İle İlgili Sözcükler

1.4.1. İsimler

amıru Moğ. “stomatit, pamukçuk (oral mukoza hastalığı)” (ARS, 70) > Moğ. *amarau* “ağızda meydana gelen yara veya kabarcık” (MTS 1, 58).

arsak tiş Moğ. +T. “düzgün olmayan dişler” (ATS, 29). < *arsak + tiş*: sıfat tamlaması → < *arsa(y)-k* → *arsak* “düzgün olmayan, pürüzlü, eğri büğrü” (ATS, 29) → Moğ. *arsay-* “tüyleri diken diken olmak, her yana fırlamak; kaba ve pürüzlü olmak” (MTS 1, 86) → *tiş* “diş”.

stomatit Rus. “stomatit, pamukçuk (oral mukoza hastalığı)” (ARS, 608) > Rus. *stomatit* “stomatit, ağız yangısı” (RTS, 879).

1.4.2. Fiiller

amırutı- Moğ. +T. “stomatit hastalığına yakalanmak” (ARS, 70). < *amıru-tı-* → bkz. *amıru*.

1.5. Göz Hastalıkları İle İlgili Sözcükler

1.5.1. İsimler

alçak köstü T. “eğri, şaşı (gözlü)” (ATS, 24). < *alçak + kös+tü*: sıfat tamlaması. → AT. *alçak* “eğri, eğik, eğilmiş; uysal, alçakgönüllü” (ARS, 64) > ET. *alçak* “nazik, yumuşak, alçakgönüllü” (EDPT, 129).

algas kös Moğ. +T. “miyop, uzağı göremeyen” (ATS, 24). < *algas + kös*: sıfat tamlaması. → AT. *algas* “dağınk” > Moğ. *algasa-* “zihni başka tarafa çekilmek, şaşırarak, dalgın ve dikkatsiz olmak, gafil avlanmak; kararsız olmak; endişelenmek, kaygılanmak; atlamak, kaçırılmak” (MTS 1, 50).

çalış T. “eğri gözlü, şaşı, yıllık” (ATS, 74). < *çalı-ş* → *çalı*³ “iç içe geçmek, çaprazlamak, dolaştırmak” (ARS, 789).

glaukoma Rus. “glokom, göz tansiyonu” (ARS, 154) > Rus. *glaukoma* “glokom” (RTS, 148).

karalga Moğ. “tavukkarası, gece körlüğü” (ARS, 285) > Moğ. *haralğan* “gece körlüğü, miyopluk” (MTS 2, 1440).

kılçır kös “şaşı” (ATS, 126). < *kılçır + kös*: sıfat tamlaması.

kılır köstü “eğri gözlü” (ATS, 126). < *kılır + kös+tü*: sıfat tamlaması.

köjögö² Moğ. “trahom¹” (ATS, 139). AT. *köjögö* “perde; yeni evlilerin veya genç karı kocanın yatağını ayıran perde; (piyes için) sahne; trahom” > Moğ. *kösige(n) [höşig]* “perde; güneşlik; gölgelik” (MTS 1, 780).

közi cetpes T. “kör, miyop” (ATS, 141). < *kös+i + cet-pes* → AT. *cet-* “yetmek, yeterli olmak” > ET. *yet-* “yeterli olmak” (EDPT, 884).

közi çok T. “kör” (ATS, 141). < *köz+i + çok*.

sokor Moğ. “kör” (ATS, 183) > Moğ. *sohur [sohor]* “kör, görmeye” (MTS 2, 1132).

tirsek T. “(gözde) arpacık, itdirseği” (ATS, 209) > ET. *tirsge:k* “dirsek, gözde arpacık” (EDPT, 553).

1.5.2. Fiiller

közi sool- T. “kör olmak” (ATS, 184). < *köz+i + sool-*: birleşik fiil. → *sool-* → AT. *sool-* “azalmak” > (ATS, 184) > ET. *suğul-* “çekilmek, kurumak” (EDPT, 809).

1.6. Kulak Hastalıkları İle İlgili Sözcükler

1.6.1. İsimler

kulak cetpes T. “sağır” (ATS, 143). < *kulak + cet-pes* → AT. *cet-* “yetmek, yeterli olmak” > ET. *yet-*² “yeterli olmak” (EDPT, 884).

tüley Moğ. “sağır” (ARS, 718) > Moğ. *düley* “sağır” (MTS 1, 444).

üşker “sağır” (ATS, 231).

1.6.2. Fiiller

tun- T. “sağırlaşmak; (boğaz, gırtlak için) tıkanmak” (ATS, 217) > ET. *ton-* “kapanmak, tıkanmak” (EDPT, 514).

¹ Göz kapaklarının altında birtakım kabarcıkların belirmesiyle başlayan, tedavi edilmediğinde kirpiklerin içeriye kıvrılması, saydam tabakada yaralar çıkması nedeniyle körlükle sonuçlanabilen bulaşıcı hastalık. (<https://sozluk.gov.tr/>; Erişim Tarihi: 17.05.2023)

tundur- T. "sağırlandırmak" (ATS, 217). < *tun-dır-* → bkz. *tun-*.

tüleyjire- Moğ. +T. "kötü işitmek" (ARS, 718). < *tüley+jire-* → bkz. *tüley*.

1.7. Burun ve Geniz Hastalıkları İle İlgili Sözcükler

1.7.1. İsimler

bışkırış T. "hapşırma" (ATS, 42). < *bış+kır-ış* → bkz. *bışkır-*.

çuçkuru T. "hapşırma" (ATS, 83). < *çuç+kur-u* → bkz. *çuçkur-*.

çüçküriş T. "hapşırık" (ATS, 84). < *çüç+kür-ış* → bkz. *çüçkür-*.

gaymorit Rus. "sinüzit" (ARS, 150) > Rus. *gaymorit* "Higmor boşluğunun iltihabı, ceyp iltihabı" (RTS, 141).

1.7.2. Fiiller

askır- T. "aksırmak" (ATS, 30). > ET. *asur-* ~ *axsur-* "hapşırma" (EDPT, 251).

bışkır- T. "hapşırma" (ATS, 42). < *bış+kır-* → yansıma isimden türemiş fiil.

bışkır-t- T. "hapşırtmak" (ATS, 43). < *bış+kır-t-* → *bışkır-* fiilinin ettirgenlik biçimi.

çuçkur- T. "hapşırma, aksırmak" (ATS, 83). < *çuç+kur-* → yansıma isimden türemiş fiil.

çuçkurt- T. "hapşırtmak" (ATS, 83). < *çuç+kur-t-* → *çuçkur-* fiilinin ettirgenlik biçimi.

çüçkür- T. "hapşırma" (ATS, 84). < *çüç+kür-* → yansıma isimden türemiş fiil.

küşkür- T. "hapşırma" (ATS, 148). < *küş+kür-* → yansıma isimden türemiş fiil.

1.8. Boğaz Hastalıkları İle İlgili Sözcükler

1.8.1. İsimler

ajırmak T. "boğaz ağrısı" (ARS, 30). < *aş-ır-mak* → *aş-* "bir şeyi aşmak, geçmek" (ATS, 30) → *ajır-* "aşırma, üstünden geçirmek; yutmak" (ARS, 30) > ET. *aşur-* "geçmesine veya aşmasına neden olmak; yüceltmek" (EDPT, 265).

ajırmaktış T. "boğaz iltihabı" (ARS, 30). < *aş-ır-mak+tı-ş* → bkz. *ajırmaktı-*.

bogok ~ *book* T. "âdemelması; guşa hastalığı, çedve" (ATS, 44-45) > ET. *bokuk* "boğazda ortaya çıkan bir beze, insanlar için guatr; boğazda oluşan şişlik" (EDPT, 313).

bogoktu T. "guşa hastalığına yakalanmış" (ATS, 44). < *bogok+tu* → bkz. *bogok*.

cödül T. "öksürük" (ATS, 68) > ET. *yötül* "öksürük" (EDPT, 889).

cötkür T. "öksürük" (ATS, 69). < *cöt+kür* → bkz. bkz. *cötkür-*.

çeer "öksürük" (ATS, 76).

kakırık T. "balgam" (ATS, 111). < *ka+kır-ık* → bkz. *kakır-*.

1.8.2. Fiiller

ajırmaktı- T. "iltihaplanmak (boğaz için)" (ARS, 30). < *aş-ır-mak+tı-* → bkz. *ajırmak*.

ajırmaktıt- T. "iltihaplanmak (boğaz için)" (ARS, 30). < *aş-ır-mak-tı-t-* → *ajırmaktı-* fiilinin ettirgenlik biçimi.

cödülde- T. "öksürmek" (ATS, 68). < *cödül+de-* → bkz. *cödül*.

cötkür- T. "öksürmek" (ATS, 69). < *cöt+kür-* → yansıma isimden türemiş fiil.

kakır- T. "balgam çıkarmak" (ATS, 111). < *ka+kır-* → yansıma isimden türemiş fiil.

1.9. Beyin ve Sinir Hastalıkları İle İlgili Kelimeler

1.9.1. İsimler

epilepsiya Rus. "epilepsi, sara hastalığı" (ARS, 921) > Rus. *epilepsiya* "epilepsi, sara (hastalığı)" (RTS, 1017).

gallyutsinatsiya Rus. "halüsinasyon" (ARS, 150) > Rus. *gallyutsinatsiya* "karabasan, his dalaletine uğrama, sanrı, hayal" (RTS, 141).

meningit Rus. "menenjit" (ARS, 466) > Rus. *meningit* "menenjit" (RTS, 395).

nevralgiya Rus. "nevralji" (ARS, 487) > Rus. *nevralgiya* "nevralji, sinir ağrısı" (RTS, 458)

radikulit Rus. "siyatik" (ARS, 552) > Rus. *radikulit* "radikülit" (RTS, 748).

talgak ~ *talgak ooru* T. "epilepsi, epilepsi hastası" (ATS, 197; ARS, 645). < *tal-ga-k + ooru*: sıfat tamlaması → AT. *tal-* "bayılmak (yorulmak); baygınlık nöbeti geçirmek; dilsiz olmak" (ATS, 197) → *talga-* "cinleri başına toplanmak" (ATS, 197) > ET. *tal-* "gücünü kaybetmek; bilincini kaybetmek, bayılmak" (EDPT, 490).

türkürak ooru T. "sara hastalığı, epilepsi" (ARS, 730). < *tır+kıra-k + ooru*: sıfat tamlaması → *türkürak-* "titremek; zangırdamak" (ATS, 208) → yansıma isimden türemiş fiil.

tutkak ooru T. "epilepsi" (ARS, 712). < *tut-kak + ooru*: sıfat tamlaması → *tut-* "tutmak, yakalamak" (ATS, 218).

1.10. Deri Hastalıkları İle İlgili Sözcükler

1.10.1. İsimler

- balu** T. “(deri hastalığı) yara, ülser, uyuz.” (ATS, 36) > ET. *ba:lıĝ* “yaralı” (EDPT, 335).
- balulaş** T. “yaralanma” (ATS, 36). < *balu+la-ş* → bkz. *balula-*.
- batka**² “kabarcık, sivilce” (ATS, 38).
- berç** Moğ. “bez, beze, gудde” (ATS, 41) > Moğ. *barçagar* “çıkıntılı, kabarcık, şişliği olan, pürüzlü, düz olmayan; çiçek bozuĝu, çöpür” (MTS 1, 134).
- bolçok** Moğ. “(vücuttaki) kabarcık” (ATS, 45).
- çakalay** Moğ. “döküntü şeklinde deri hastalığı” (ARS, s. 784) > Moğ. *çahulay*² “sivilce, uçuk, mantar” (MTS 1, 268).
- çamçıl**² “tahriş olmuş, iltihaplanmış (yara, ağrı)” (ARS, 790).
- çıbırtkan** “sivilce” (ATS, 77).
- çıykan** T. “çıban” (ATS, 80) > ET. *çıbıka:n* “iğde; iltihaplı bir çıban ya da yara” (EDPT, 396).
- ekzema** Rus. “ekzema” (ARS, 908) > Rus. *ekzema* “ekzema” (RTS, 1012).
- ılcır** Moğ. “sümük, irin” (ATS, 101) > Moğ. *ılcire-* “çürümek, bozulmak” (MTS 1, 653).
- iriñ** T. “çürük, irin” (ATS, 104) > ET. *iriñ* “iri-‘den irin” (EDPT, 233).
- iriñdü** T. “irinli” (ATS, 104). < *iriñ+dü* → bkz. *iriñ*.
- katañı** Moğ. “fronküloz, çıban” (ARS, 297) > Moğ. *hatangu* “katı, sert, sağlam, güçlü, sıkı” (MTS 2, 1458).
- kıçış** T. “kaşınma, uyuza yakalanma” (ATS, 125). < *kıçı-ş* → AT. *kıçı-* “kaşınmak” (ATS, 125) > ET. *kıçı-* “gıdıklamak” (EDPT, 591).
- kıçıtkaç** T. “uyuz, kaşıntı” (ATS, 125). < *kıçı-t-kak* → bkz. *kıçış*.
- kırçañdu** Moğ.+T. “uyuz hastalığına yakalanmış” (ATS, 127). < *kırçañ+du* → AT. *kırçañ* “(at için) uyuz” (ATS, 127) > Moğ. *horçangu* “keskin kaşıntı veya pişik” (MTS, 1489).
- kırçañı** Moğ. “uyuz, liken, uyuz (hayvanlarda)” (ARS, 446) > Moğ. *horçangu* “keskin kaşıntı veya pişik” (MTS, 1489).
- kobuk** “egzama (bir el (deri) hastalığı adı.)” (ATS, 132).
- kodur**¹ T. “uyuz” (ATS, 132) > ET. *kotur* “kaşıntı, uyuz, kabuklanma” (EDPT, 604).
- kok** Moğ. “uyuz (bir tür deri hastalığı)” (ATS, s. 132) > Moğ. *hog* “kabuk, yaranın kuru kabuĝu” (MTS 2, 1468).
- köbük ooru** T. “istiska, vücudun çeşitli yerlerinde su toplanması” (ARS, 365). < *köbük + ooru*: sıfat tamlaması → AT. *köbük* “köpük” (ATS, 137) > ET. *köpük* “köpük” (EDPT, 689).
- meñ** T. “siĝil” (ATS, 155) > ET. *beñ ~ meñ* “yüzdeki leke” (EDPT, 346).
- oyışkak balu** T. “su toplamış yara” (ARS, 499). < *oy-ış-kak + balu*: sıfat tamlaması → AT. *oy-* “oymak, delmek” (ATS, 165) > ET. *o:y-* “oymak, kazmak” (EDPT, 266). → *oyışkak* “oyulmuş” (ATS, 165).
- sööl** T. “siĝil; nasır” (ATS, 185) > ET. *sigil ~ sögöl* “siĝil, meme ucu veya basura benzer şişlik” (EDPT, 820).
- suulu balu** T. “su kabarcığı” (ARS, 615). < *suu+lu + balu*: sıfat tamlaması. AT. *suu* “su, nehir” (ATS, 187) > ET. *sub ~ su:v* “su” (EDPT, 783).
- temirü** T. “vücuttaki leke, temriye hastalığı (?), demregü (?)” (ATS, 205) > ET. *temregü* “derinin kuru kabuklarla kaplandığı bir deri hastalığı” (EDPT, 509).
- tirsek** T. “sivilce” (ATS, 209) > ET. *tirsge:k* “dirsek, gözde arpacık” (EDPT, 553).
- torsok**¹ Moğ.+T. “nasır” (ATS, 213). < *torso(y)-k* → AT. *torsoy-* “(nasır için) şişmek” (ATS, 213) > Moğ. *dorsuy-* “çıkıntı yapmak, dışarı çıkmak, fırlamak, bel vermek” (MTS 1, 417).
- torsoktu** Moğ.+T. “nasırlı” (ATS, 213). < *torso(y)-k+tu* → bkz. *torsok*.

1.10.2. Filler

- balula-** T. “yaralanmak, yarayla kaplanmak” (ATS, 36). < *balu+la-* → bkz. *balu*.
- balulat-** T. “yaralamak” (ATS, 36). < *balu+la-t-* → bkz. *balula-*.
- ılcıra-** Moğ. “irinlenmek” (ATS, 101) > Moğ. *ılcire-* “çürümek, bozulmak” (MTS 1, 653).
- ılcırat-** Moğ.+T. “iltihap kaptırmak” (ATS, 101). < *ılcıra-t-* → bkz. *ılcıra-*.
- iriñde-** T. “irinlenmek; çürümek, bozulmak” (ATS, 104). < *iriñ+de-* → bkz. *iriñ*.
- iriñdet-** T. “çürümesine yardımcı olmak” (ATS, 104). < *iriñ+de-t-* → bkz. *iriñde-*.
- katañıla-** Moğ.+T. “fronküloza yakalanmak, çıbanlarla kaplanmak” (ARS, 297). < *katañı+la-* → bkz. *katañı*.
- katu bas-** T. “nasır oluşmak” (ATS, 119). < *katu + bas-*: birleşik fiil → AT. *katu* “ağır, zor, sert” (ATS, 118) > ET. *katıĝ* “katı, sert, zor” (EDPT, 597) → AT. *bas-* “basmak, adım atmak, yürümek; bir şeye başlamak; sıkmak; basmak; örtmek, kaplamak; saldırmak, yenmek; zorlamak, ezmek” (ATS, 37) > ET. *bas-* “basmak, ezmek, baskı yapmak, ani bir saldırı yapmak” (EDPT, 370).

kırçañıla- Moğ. +T. "uyuzu yakalanmak, likenle kaplanmak, kabuklanmak" (ARS, 446). < *kırçañı+la-* → bkz. *kırçañı*.

kodurlan- T. "uyuz hastalığına yakalanmak" (ATS, 132). < *kodur+lan-* → bkz. *kodur*.

*torsoy*² Moğ. "(nasır için) şişmek" (ATS, 213) > Moğ. *dorsuy-* "çıkıntı yapmak, dışarı çıkmak, fırlamak, bel vermek" (MTS 1, 417).

1.11. Kalp ve Damar Hastalıkları İle İlgili Sözcükler

1.11.1. İsimler

gipertoniya Rus. "hipertansiyon" (ARS, 153) > Rus. *gipertoniya* "hipertansiyon, tansiyon yüksekliği, yüksek tansiyon" (RTS, 145).

stenokardiya Rus. "anjiya pektoris³" (ARS, 608) > Rus. *stenokardiya* "istenokardi" (RTS, 876).

tebü T. "tansiyon" (ARS, 662). < *tep-ü* → AT. *tep-* "tepmek, itmek; çiğnemek, ihlal etmek; vurmak" (ATS, 205) > ET. *tep-* "tepmek; vurmak, çarpmak" (EDPT, 435).

1.12. Göğüs Hastalıkları İle İlgili Sözcükler

1.12.1. İsimler

*kadalgak*³ Moğ. +T. "(göğüsteki) sancı" (ATS, 110). < *kada-l-gak* → AT. *kada-* "çakmak" ~ *kadal-* "çakılmış olmak" (ATS, 110) > Moğ. *hadhu-* [=hadha-] "delmek, batmak, içine işlemek, yarmak, çizmek, bıçaklamak" (MTS 2, 1393).

kirkiree ooru "bronşiyal hastalık" (ARS, 330). < *kirkiree ooru*: sıfat tamlaması.

ökpö-cürektiñ ooruları T. "göğüs hastalıkları" (ARS, 520). < *ökpö* + *-cürek+tiñ* + *ooru+lar+vı*: isim tamlaması → AT. *ökpö* "akciğer; böğür; güvenme; kolay" (ATS, 167) > ET. *öpke*: "akciğer; öfke" (EDPT, 9) → AT. *cürek* "kalp, yürek" (ATS, 71) > ET. *yürek* "kalp, yürek" (EDPT, 965).

tüdek "nefes darlığı, boğazdaki spazma" (ATS, 219).

üşkürük T. "ıslık, zor nefes alma sesi, iç çekme" (ATS, 231). < *üş+kür-ük* → bkz. *üşkür-*.

1.12.2. Fiiller

tnasta- "ağır ağır soluk almak, zor nefes almak" (ATS, 207).

üşkür- T. "ıslık sesi çıkarmak, zor nefes almak; iç çekmek" (ATS, 231). < *üş+kür-* → yansıma isimden türemiş fiil.

1.13. Sindirim Sistemi Hastalıkları İle İlgili Sözcükler

1.13.1. İsimler

*batka*¹ Moğ. "mide ekşiliği" (ATS, 38) > Moğ. *bataki* "mide ağrısı, mide hastalığı" (EDPT, 145).

buuru ooru "mide bulantısı" (ATS, 163).

çıcak ~ *çıcak* T. "ishal" (ATS, 77). < *çıç-ak* ~ *çıç-kak* → AT. *çıç-* "tuvaletini yapmak, büyük abdestini yapmak" > ET. *sıç-* "dışkılamak, bağırsakları boşaltmak" (EDPT, 795).

gastrit Rus. "gastrit" (ARS, 150) > Rus. *gastrit* "gastrit, mide iltihabı, mide yangısı" (RTS, 142).

key ooru Moğ. +T. "karın şişmesi" (ATS, 163). < *key* + *ooru*: sıfat tamlaması → AT. *key* "hava" (ATS, 124) > Moğ. *key* "hava, rüzgâr, atmosfer, gaz" (MTS 1, 708).

kıcık "ishal, dizanteri" (ATS, 125; ARS, 427).

kusku T. "bulanma" *kuskum kelip cat* "midem bulanıyor" (ATS, 145). < *kus-ku* → AT. *kus-* "koparmak" > ET. *kus-* "kusmak" (EDPT, 666).

ötkök T. "ishal" (ATS, 169). < *öt-kök* → AT. *öt-* "geçmek, zamanın ilerlemesi; birinin ya da bir şeyin yanından geçmek; sızmak" > ET. *öt-* "geçmek, (bir şeyin) içine nüfuz etmek, (bir şeyin) içinden geçip diğer taraftan çıkmak, üzerinden geçmek; (günahları vb.) affetmek; (bir şeyden) vazgeçmek, feragat etmek; (bağırsaklar için) boşaltmak; (mallar için) serbestçe hareket etmek, kolayca pazarlanmak" (EDPT, 39).

ötkök ooru T. "dizanteri" (ARS, 535). < *öt-kök* + *ooru*: sıfat tamlaması → bkz. *ötkök*.

ötkün ooru T. "ishal" (ARS, 535). < *öt-kün* + *ooru*: sıfat tamlaması → bkz. *ötkök*.

özök cañ T. +Moğ. "ishal" (ARS, 185). < *özök* + *cañ*: sıfat tamlaması → AT. *özök*¹ "iç" (ATS, 170) > ET. *özek* "öz, çekirdek, merkez" (EDPT, 285) → bkz. *cañ*.

tırık "kabız" (ATS, 207).

tolgoş T. "mide sancısı" (ATS, 211). < *tolgo-ş* → AT. *tolgo-* "dönmek" > ET. *tolğa-* "döndürmek, sarmak, yuvarlamak" (EDPT, 497).

1.13.2. Fiiller

² ATS, 213'de kelime madde başı olarak *tooroy-*, örnek cümlede ise *torsoy-* biçiminde verilmiştir. Doğru biçim *torsoy-* olmalıdır.

³ Kalbi besleyen atardamarların darlık, tıkanma gibi sebeplerle kalbin oksijen ihtiyacını karşılayamadığı durumlarda oluşan kalp kökenli göğüs ağrısı veya sıkıntı hissi.

çıçkakta- T. "ishal olmak" (ATS, 77). < *çıç-ak+ta-* → bkz. *çıçkak*.

çıçkaktat- T. "ishal etmek" (ATS, 77). < *çıç-ak+ta-t-* → bkz. *çıçkakta-*.

kıcıkta-¹ "dizanteriye yakalanmak, ishal olmak" (ARS, 427-428). < *kıcık+ta-* → bkz. *kıcık*.

tırıkta- "kabızlık çekmek" (ARS, 733). < *tırık+ta-* → bkz. *tırık*.

1.14. Üreme Sistemi Hastalıkları İle İlgili Sözcükler

1.14.1. İsimler

balanıñ ooruzu T. "doğum sancısı" (ARS, 506). < *bala+niñ + ooruzı*: isim tamlaması → AT. *bala* "çocuk" (ATS, 36) > ET. *bala* "genç kuş, kuş yavrusu; hayvan yavrusu; çocuk" (EDPT, 332).

börtön "iktidarsız" (ATS, 47).

edektiñ kiri T. "adet, aybaşı" (ARS, 328). < *edek+tiñ + kir+i*: isim tamlaması → AT. *edek* "etek; dağın eteği" (ATS, 87) > ET. *etek* "etek; kenar; (ova, kıyı vb. için) kenar" (EDPT, 50) → AT. *kir* "kir, pislik" (ATS, 130) > ET. *ki:r* "kir, pislik, kirlilik" (EDPT, 735).

nefrit Rus. "nefrit, böbrek iltihabı" (ARS, 489) > Rus. *nefrit* "nefrit, böbrek yangısı" (RTS, 486).

tolgoş T. "doğum sancısı" (ATS, 211). < *tolgo-ş* → AT. *tolgo-* "dönmek" > ET. *tolğa:-* "döndürmek, sarmak, yuvarlamak" (EDPT, 497).

tölu çok T. "dölsüz" (ATS, 215). < *töl+ü + cok* → AT. *töl* "döl, sperm" (ARS, 697) > ET. *tö:l* "döl, nesil" (EDPT, 490).

tsistit Rus. "sistit" (ARS, 778) > Rus. *tsistit* "sistit, sidik kovuğu iltihabı" (RTS, 987).

tuubas T. "kısır (kadın, dişi)" (ATS, 219). < *tuu-bas* → AT. *tuu-* "doğurmak; (kuş için) yumurtlamak" (ATS, 219) > ET. *tuğ-* "doğmak" (EDPT, 465).

1.14.2. Fiiller

tsistitle oori- Rus.+T. "sistit olmak" (ARS, 778). < *tsistit+le + oori-*: birleşik fiil → bkz. *tsistit* ve *oori-*.

1.15. Enfeksiyon Hastalıkları İle İlgili Sözcükler

1.15.1. İsimler

cadın ooruu T. "tifo" (ARS, 169). < *cat-in + ooruu*: sıfat tamlaması → bkz. *cadın*.

cadış² T. "tifo, karahumma" (ATS, 52). < *cat-iş* → bkz. *cadın*.

caş timu T. "soğuk algınlığının ilk aşaması, grip" (ARS, 727) < *caş + timu*: sıfat tamlaması → AT. *caş* "genç; yaş, dönem; yeşil, taze; yaş, nemli, ıslak" > ET. *ya:ş* "taze, nemli; yaş" (EDPT, 975) → bkz. *timu*.

cuguş T. "mikrop" (ATS, 69). < *cuk-uş* → AT. *cuk-* "yapışmak" > ET. *yuk-* "yapışmak" (EDPT, 897).

cuguş balulu T. "intaniye hastası" (ATS, 36). < *cuk-uş + balu+lu* → bkz. *cuguş* ve *balu*.

cuguş ooruu T. "bulaşıcı hastalık" (ARS, 210). < *cuk-uş + ooruu*: sıfat tamlaması → bkz. *cuguş* ve *ooruu*.

cut T. "veba" (ATS, 70) > ET. *yut* "evcil hayvanları öldürecek kadar şiddetli hava koşulları; çiftlik hayvanlarının kaybına ve hatta insanların ölümüne neden olan salgın hastalık" (EDPT, 883).

çalık ooruu T. "ateş; ateşlenme" (ATS, 163; ARS, 789). < *çalı-k + ooruu*: sıfat tamlaması → *çalı-¹* "yanmak, parlamak, aydınlatmak" (ARS, 789).

çemet "verem, tüberküloz" (ATS, 76).

çıguu "kızamık" (ATS, 78).

çibirtkeş "tifüs" (ARS, 812).

gepatit Rus. "hepatit" (ARS, 152) > Rus. *gepatit* "hepatit".

gripp Rus. "grip" (ARS, 155) > Rus. *gripp* "grip" (RTS, 161).

holera Rus. "kolera" (ARS, 776) > Rus. *holera* "kolera" (RTS, 978).

izü ooruu T. "tifo" (ATS, 163); "kızamık" (ARS, 231). < *izü + ooruu*: sıfat tamlaması → AT. *izü* "sıcak, sıcaklık" (ATS, 105) > ET. *isig* "sıcak, ısı" (EDPT, 246).

kalturak ooruu "sıtma" (ATS, 112). < *kaltura-k + ooruu*: sıfat tamlaması → *kaltura-* "(soğuktan, korkudan) titremek" (ATS, 112).

keen ~ ken T. "çiçek hastalığı" (ATS, 121-123) > ET. *kegen* "hastalık" (EDPT, 712).

kırgıs balu T. "frengi" (ATS, 36). < *kırgıs + balu*: sıfat tamlaması → *kırgıs* > *Kırgız*.

ospo Rus. "çiçek hastalığı" (ARS, 511) > Rus. *ospa* "çiçek (hastalığı)" (RTS, 553).

sakpu Moğ. "bel soğukluğu" (ARS, 561) > Moğ. *zag* "bel soğukluğu" (MTS 2, 1579).

skarlatina Rus. "kızıl hastalığı" (ARS, 589) > Rus. *skarlatina* "kızıl (hastalığı)" (RTS, 832).

tif Rus. "tifo" (ATS, 208) > Rus. *tif* "tifo, kara humma" (RTS, 909).

tuberkulyoz Rus. "verem, tüberküloz" (ARS, 701) > Rus. *tuberkulyoz* "verem, tüberküloz" (RTS, 927).

veneriçeskiy ooruu Rus.+T. "zührevi hastalık" (ARS, 147) > Rus. *veneriçeskiy bolezni* "zührevi hastalık" (RTS, 73).

1.15.2. Fiiller

çemet oorula oori- “verem olmak” (ARS, 807). < *çemet + oorula + oori-*: birleşik fiil.
gepatitle oori- Rus.+T. “hepatite yakalanmak” (ARS, 152). < *gepatit+le + oori-*: birleşik fiil.
grippte- Rus.+T. “grip olmak” (ARS, 156). < *gripp+te-* → bkz. *gripp*.
gripptet- Rus.+T. “grip olmasına neden olmak” (ARS, 156). < *gripp+te-t-* → bkz. *grippte-*.
kalturan- “(korkudan, sıtmadan) titremek” (ATS, 112). < *kaltıra-n-* → *kaltıra-* “(soğuktan, korkudan) titremek” (ATS, 112).
kalturat- “titretmek (sıtma için)” (ATS, 112). < *kaltıra-t-* → *kaltıra-* “(soğuktan, korkudan) titremek” (ATS, 112).
ospolo oori- Rus.+T. “çiçek hastalığına yakalanmak” (ARS, 511). < *ospo+lo + oori-*: birleşik fiil → bkz. *ospo*.

1.16. Hayvan Hastalıkları İle İlgili Sözcükler

1.16.1. İsimler

cuur T. “yağır; atın sırtındaki sürtünmüş, tüyleri dökülmüş yer” (ATS, 70) > ET. *yağır* “eyer yarası” (EDPT, 905).

kırçañ Moğ. “(at için) uyuz” (ATS, 127). bkz. *kırçañı*.

kızır T. “(hayvan için) kısır” (ATS, 130) > ET. *kısır* “(kadın veya hayvan için) kısır” (EDPT, 668).

sakpu Moğ. “pamukçuk (büyükbaş hayvan hastalığı)” (ARS, 561) > Moğ. *zag* “bel soğukluğu” (MTS 2, 1579).

subay Moğ. “(hayvanlar için) kısır, yavrusu olmayan” (ATS, 186) > Moğ. *subay* “kısır dişi hayvan” (MTS 2, 1136).

turun “şarbon (hastalık)” (ATS, 218).

yaçşur Rus. “şap hastalığı” *yaçşur – cuguş ooruu* “şap hastalığı” (ARS, 935) > Rus. *yaçşur* “aft (humması)” (RTS, 1022).

1.17. Diğer Hastalıklar İle İlgili Sözcükler

1.17.1. İsimler

börtön “fitik” (ATS, 47).

diabet Rus. “diyabet, şeker hastalığı” (ARS, 160) > Rus. *diabet* “diyabet, şeker hastalığı” (RTS, 182).

diatez Rus. “diyatez, hastalığa yatkınlık” (ARS, 160) > Rus. *diatez* “diyatez” (RTS, 182).

iski “hıçkırık” (ATS, 102)

ötiñ ooruları T. “safra kesesi hastalıkları” (ARS, 534). < *öt+tiñ + oorular+ı*: isim tamlaması → AT. *öt* “öd, öd kesesi” (ATS, 169) > ET. *ö:t ~ ö:d* “öd, safra kesesi” (EDPT, 35).

rak² Rus. “kanser” (ARS, 553) > Rus. *rak²* “kanser” (RTS, 767).

sarı ooruu T. “sarılık” (ATS, 163). < *sarı + ooruu*: sıfat tamlaması → AT. *sarı* “sarı; sarışın; kızıl” (ATS, 178) > ET. *sarığ* “sarı” (EDPT, 848).

skleroz “skleroz” *ökpöniñ sklerozı* “akciğer sklerozu” *tamırlardıñ sklerozı* “damar sertliği” (ARS, 589) > Rus. *skleroz* “skleroz, doku sertleşmesi” (RTS, 833).

tsinga Rus. “iskorbüt⁴” (ARS, 778) > Rus. *tsinga* “iskorbüt” (RTS, 987).

tsirrooz Rus. “siroz” (ARS, 778) > Rus. *tsirrooz* “siroz” (RTS, 987).

1.17.2. Fiiller

diabetle oori- Rus.+T. “şeker hastası olmak” (ARS, 160). < *diabet+le + oori-*: birleşik fiil → bkz. *diabet*.

iski- “hıçkırmak” (ATS, 102).

sorsı- “hıçkırmak” (ATS, 185).

2. Akıl ve Ruh Sağlığı Hastalıkları İle İlgili Sözcükler

2.1. İsimler

cüülgek “deli, aklını kaybetmiş” (ATS, 72). < *cüül-gek* → bkz. *cüül-*.

kemjik Far.+T. “(zihinsel olarak) hasarlı, kusurlu” (ARS, 310). → bkz. 1.2.1.

psihikalık oorular Rus.+T. “psikolojik hastalıklar” (ARS, 551). < *psihika+lık + oorular*: sıfat tamlaması → AT. *psihika* “ruh, ruhsal” > Rus. *psihika* “ruh, ruh hali” (RTS, 739).

teneksü Moğ.+T. “(psikolojik açıdan) normal olmama” (ATS, 205). < *tenek+sü* → AT. *tenek* “aptal, budala, ahmak; şakacı” (ATS, 205) > Moğ. *teneg* “ahmak, budala, salak, sersem; anlayışsız, ger zekâlı; ahmaklık, sersemlik” (MTS 2, s. 1236).

⁴ C vitamini eksikliğinden ileri gelen ve dermansızlık, zayıflık, diş etlerinin iltihabı vb. belirtilerle kendini gösteren hastalık. (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2023).

tuyuk sanaa T.+Moğ. “zekâsı sınırlı” (ATS, 219). < *tuyuk* + *sanaa*: sıfat tamlaması → AT. *tuyuk* “her taraftan kapalı; gizlice” (ATS, 219) > ET. *tuyuk* “kapalı; cimri” (EDPT, 568) → AT. *sanaa* “bilinç, düşünce, akıl; üzüntü, endişe; ruh” (ATS, 177) > Moğ. *sanag-a(n)* [*sanā(n)*] “düşünce, fikir, umut, görüş, plan, niyet” (MTS 2, 1039).

2.2. Fiiller

cüül- “aklımı kaybetmek” (ATS, 72).

Sonuç

Bu çalışmada Altay Türkçesinde hasta, hastalık ve hasta olma durumu ile ilgili sözcükler ele alınmıştır. *Altayca-Türkçe Sözlük* ile *Altaysko-Russkiy Slovar*'ın taranmasıyla elde edilen sözcükler bedensel hastalıklar ve akıl ve ruh sağlığı hastalıkları olmak üzere iki ana başlık; bedensel hastalıklar da genel olarak hasta ve hastalık ifade sözcükler; engelli olma durumunu ifade eden sözcükler; iskelet, omurga, kemik, eklem ve kas hastalıkları ile ilgili sözcükler; ağız ve diş hastalıkları ile ilgili sözcükler; göz hastalıkları ile ilgili sözcükler; kulak hastalıkları ile ilgili sözcükler; burun ve geniz hastalıkları ile ilgili sözcükler; boğaz hastalıkları ile ilgili sözcükler; beyin ve sinir hastalıkları ile ilgili sözcükler; deri hastalıkları ile ilgili sözcükler; kalp ve damar hastalıkları ile ilgili sözcükler; göğüs hastalıkları ile ilgili sözcükler; sindirim sistemi hastalıkları ile ilgili sözcükler; üreme sistemi hastalıkları ile ilgili sözcükler; enfeksiyon hastalıkları ile ilgili yirmi sözcükler; hayvan hastalıkları ile ilgili sözcükler ve diğer hastalıklar ile ilgili sözcükler olmak üzere on yedi alt başlıkta isim ve fiil olarak tasnif edilmiştir.

Buna göre Altay Türkçesinin hasta, hastalık ve hasta olma durumu ile ilgili söz varlığı üzerine şu çıkarımlarda bulunulabilir:

Altay Türkçesinde genel olarak hasta ve hastalık ifade eden otuz isim, yirmi fiil; engelli olma durumunu ifade eden on altı isim, on fiil; iskelet, omurga, kemik, eklem ve kas hastalıkları ile ilgili on yedi isim, yedi fiil; ağız ve diş hastalıkları ile ilgili üç isim, bir fiil; göz hastalıkları ile ilgili on iki isim, bir fiil; kulak hastalıkları ile ilgili üç isim, üç fiil; burun ve geniz hastalıkları ile ilgili dört isim, yedi fiil; boğaz hastalıkları ile ilgili sekiz isim, beş fiil; beyin ve sinir hastalıkları ile ilgili sekiz isim; deri hastalıkları ile ilgili otuz isim, on bir fiil; kalp ve damar hastalıkları ile ilgili üç isim; göğüs hastalıkları ile ilgili beş isim, iki fiil; sindirim sistemi hastalıkları ile ilgili on üç isim, dört fiil; üreme sistemi hastalıkları ile ilgili sekiz isim, bir fiil; enfeksiyon hastalıkları ile ilgili yirmi dört isim, yedi fiil; hayvan hastalıkları ile ilgili yedi isim; diğer hastalıklar ile ilgili on isim, üç fiil; akıl ve ruh sağlığı hastalıkları ile ilgili beş isim, bir fiil olmak üzere toplamda iki yüz altısı isim, doksan biri fiil iki yüz doksan yedi kelime veya kelime grubu tespit edilmiştir.

Altay Türkçesinde hasta, hastalık ve hasta olma durumu ile ilgili söz varlığının büyük bir bölümünün Türkçe kökenli sözcüklerden oluştuğu, bunun yanında tarihsel sebeplere bağlı olarak Moğolca ve Rusçadan⁵ da sözcük ödünçlendiği görülmüştür. Moğolcadan ödünçlenen sözcüklerin büyük oranda Altay Türkçesinin fonetik özelliklerine uydurulduğu (Moğ. *hunira-* > AT. *kunura-*; Moğ. *horçanggu* > AT. *kirçañı* vb.); Rusçadan giren sözcüklerin ise büyük oranda asıllarını koruduğu (Rus. *gallyutsinatsiya* > AT. *gallyutsinatsiya*; Rus. *tuberkulyoz* > AT. *tuberkulyoz*) söylenebilir. Moğolca ve Rusçadan ödünçlenen sözcüklerin isim ve sıfat tamlaması ile birleşik fiil yapılarına katılarak yeni söz varlığı unsurları oluşturduğunu da söylemek mümkündür: *ençi ooru* “kalıtsal hastalık”; *key ooru* “karın şişmesi”; *veneričeskiy ooru* “zührevi hastalık”; *psihikalik oorular* “psikolojik hastalıklar”; *cobolgo tuttur-* “hastalığa yakalanmak”; *tsistitle ooru-* “sistit olmak” vb.

Altay Türkçesinde hasta ve hastalık için kullanılan en yaygın sözcüğün *ooru* ~ *oorı* “hasta, hastalık; ağrı” (ET. *ağrığ*, TT. *ağrı*) olduğu görülmüştür. Sözcük, Altay Türkçesinde hem isim (*kırgın ooru* “salgın hastalık”, *talgak ooru* “epilepsi hastalığı” vb.) hem de sıfat (*ooru kiji* “hasta insan” vb.) olarak kullanılabilir. Ayrıca *ooru* ~ *oorı* sözcüğü ile kurulan isim ve sıfat tamlamaları ile birleşik fiiller de hasta ve hastalıkla ilgili birçok söz grubunun oluşmasını sağlamıştır: *ötkök ooru* “dizanteri”; *cuguş ooru* “bulaşıcı hastalık”; *ökpö-cürektiñ ooruzı* “göğüs hastalıkları”; *balanıñ ooruzı* “doğum sancısı”; *ooruga bastık-* “hastalıktan bitkin düşmek”; *ooruga aldır-* “hastalanmak” vb.

Altay Türkçesinde hasta olma durumunu ifade eden en yaygın fiil ise *ooru-* ~ *oorı-* “hasta olmak; hastalanmak; endişelenmek; ağrımak” (ET. *ağrı-*, TT. *ağrı-*) fiilidir. Bu fiil de çeşitli isimler birleşik fiiller kurarak hasta olma durumunu ifade eden birçok söz grubu oluşturmuştur: *diabetle ooru-* “şeker hastası

⁵ Çalışmada Rusça olarak verilen sözcüklerin büyük bir çoğunluğu Latince ve Yunanca kaynaklı olmakla birlikte bu kelimeler Altay Türkçesine Rusça üzerinden ve Rusçadaki şekilleriyle geçtiğinden Rusça kabul edilmiştir.

olmak"; *ospolo oori*- "çiçek hastalığına yakalanmak"; *çemet oorıla oori*- "verem olmak" vb.

Kaynaklar

- Aksan, Doğan. Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim. 3. Cilt. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.
- Altayca-Türkçe Sözlük. Haz. Emine Gürsoy Naskali ve Muvaffak Duranlı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019.
- Altaysko-Russkiy Slovar'. Red. A. E. Çumakayev ve diğer. Gorno-Altaysak: BNU RA "Nİİ Altaistiki im. S. S. Surazakova", 2018.
- Clauson, Sir Gerard. An Etymological Dictionary Of Pre-Thirteenth-Century Turkish. Oxford: Oxford University Press, 1972.
- Efe, Kürşat. "Eski Türkçedeki Bedensel Engellilik ve Hastalık Sözcüklerinin Türkiye Türkçesindeki Görünümleri". *Turkish Studies - Language*, 15(4) (Aralık 2020). 1785-1807.
- Ercilasun, Ahmet Bican ve Akkoyunlu, Ziyat. Kâşgarlı Mahmud Dîvânu Lugâti't-Türk Giriş – Metin – Çeviri – Notlar – Dizin. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.
- Lessing, Ferdinand D. Moğolca-Türkçe Sözlük 1-2. Çev. Günay Karaağaç. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2003.
- Mustafayev, E. ve Şçerbinin, V. G. Büyük Rusça-Türkçe Sözlük. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 1996.
- Steingass, F. A Comprehensive Persian-English Dictioanary, İstanbul: Çağrı Yayınları, 2005.
- <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2023.

Kısaltmalar

ARS	Altaysko-Russkiy Slovar'
AT.	Altay Türkçesi
ATS	Altayca-Türkçe Sözlük
DLT	Dîvânu Lugâti't-Türk
EDPT	An Etymological Dictionary Of Pre-Thirteenth-Century Turkish
ET.	Eski Türkçe
Far.	Farsça
Moğ.	Moğolca
MTS	Moğolca-Türkçe Sözlük 1-2
PED	A Comprehensive Persian-English Dictioanary
RTS	Büyük Rusça-Türkçe Sözlük
Rus.	Rusça
T.	Türkçe

A STUDY ON WORDS RELATED TO DISEASE IN ALTAI TURKISH

Abdullah ELCAN

ABSTRACT

Thematic vocabulary studies, which examine the elements of vocabulary formed around a concept by centring a concept within the vocabulary studies, are important in terms of showing the ability of a language to derive from its own internal dynamics as well as showing the languages with which that language interacts and the results of this interaction. The basic vocabulary of Altai Turkish consists of Turkish words. In addition, depending on the fact that Altai Turks lived under Mongolian and then Russian rule for a long time, Mongolian and Russian words were included in the vocabulary of Altai Turkish. Thematic vocabulary studies on Altaic Turkish are important in terms of showing both the frequency of words of Turkish origin in Altaic Turkish and the depth and extent of Altaic Turkish-Mongolian, Altaic Turkish-Russian language relations. Among thematic vocabulary studies, vocabulary analyses formed around the concept of disease also have an important place. There is a large vocabulary related to the concept of patient and disease in the vocabulary of Altaic Turkish. In this study, the words formed around the concept of disease in Altaic Turkish are discussed. These words are classified under two main headings: physical diseases and mental health diseases; physical diseases are classified as nouns and verbs under seventeen subheadings; and analysed in terms of origin and structure.

Keywords: Altai Turkish, thematic vocabulary studies, disease related words